

REAL POLITIKA I ETIKA

Dritan Abazović

Discussions on realpolitik are becoming more and more common in contemporary political discourse. Positioning and understanding of realpolitik is an important presumption incomprehending its basic postulates and the first condition for understanding its mere opposite embodied an idealistic form of political ethics. This article aims to provide answers on the nature of realpolitik, its characteristics and the reason why it is treated in theory as dangerous, hidden and destabilizing.

Savremeno tumačenje politike povelo je raspravu o implikacijama koje aktualna međunarodna politika proizvodi i ostavlja kao posljedicu na duhovni habitus svakog pojedinca. U posljednje vrijeme sve su učestalije rasprave o tome kakva je zaista politika i šta ona zbiljski predstavlja? Iako je sama definicija politike kompleksna i teško objašnjiva, ovaj članak ima za cilj da se osvrne samo na ono što se u teoriji podvodi pod realizam, naročito u onom dijelu političke teorije koji tretira međunarodne odnose u neoliberalnoj eri. To znači da će u fokusu interesovanja biti, sve

češće upotrebljavan termin u politologiji – *realpolitika*, čije će situiranje poslužiti kao dobra prilika za razumijevanje odnosa između politike i etike u savremenom globalnom društvu. *Realpolitika* je termin kojeg prevashodno treba pojasniti i kojeg treba smjestiti u kontekst savremenosti sa kojim ona i prirodno korespondira. Iako je, kao i svi ostali politički termini, predmet diskusije i argumentacije koja objašnjava njenu pozitivnu i negativnu stranu, realpolitiku ćemo u nastavku tretirati kao suprotnost *idealpolitike*, odnosno *eticizma u politici*. Dakle, radi se o sukobu koncepta „zarobljenih“ i „oslobođenih“ moralnih načela univerzalnog karaktera. Ovo je važno zbog činjenice da od implikacija koje proizvodi realpolitika, zavisi i ukupni duhovni razvoj i ustrojstvo svakog društva u cjelini, kako lokalnog tako i globalnog. Bez temeljnog i kvalitativnog interpretiranja realpolitike nije moguće razumjeti dijalektiku međunarodne politike koja je aktuelna ili koja tek treba da se aktuelizuje. Kada se govori o odnosu etike i politike generalno, zapravo se teži pojasniti u kakvom su stanju one danas, a situiranjem realpolitike i njenim raščalanjem, njihov odnos biće još kvalitetnije objašnjen. Ovo se prije svega odnosi na pomenutu relaciju koja ide u smjeru *realpolitika-idealpolitika* ili na relaciju *realpolitika-moralpolitika* koje su načelno u suprotnosti. U ovim korelacionim matricama iskazana je ona poznata Čerčilova rečenica da „U politici nema vječitih prijatelja, ima samo vječitih interesa“, iz koje je lako izvesti zaključak o samoj suštini pomenutih suprotnosti. Iz prethodnog zaključujemo da je polje realpolitičkog djelovanja zapravo lišeno etičkih promišljanja i moralnih sudova, stoga će fokus rasprave biti upravo na ovakvom, nazovimo ga „negativnom“, konceptu ovog fenomena. Prva asocijacija vezana za realpolitiku jeste da je ona stvarna, egzistencijalna, postojeća, da je opipljiva i da je empirijska. Druga asocijacija je ona negativna, da je ona iskvarena, podla, prizemna, manipulatorska, destruktivna, skrivena itd. Još jedna

asocijacija ide u pravcu promišljanja realpolitike, a to je da ona afirmiše *ili-ili* pristup. Ovakav pristup ogleda se prevashodno u shvatanju da je realpolitika sa jedne strane „*mutna*“, dok je nasuprot njoj ono „*čisto*“ i ono „*istinsko*“, praktično ono *metapolitičko*. Nadalje, danas realpolitiku poistovjećujemo sa osnovnim produktima neoliberalne ere koji su oličeni u tržištu, berzi, bankarskim kartelima, i ostalim fenomenima koji imaju svoje implikacije na etiku svih društava u kojima se ovi proizvodi konzumiraju. Nasuprot njih stoje normativni produkti takve politike koji su predstavljeni krajnjim biofilijjskim i antorpoofilijjskim karakteristikama kao što su demokratija, ljudska prava, zdrava životna sredina, humanizam, tolerancija, sloboda itd. Više je nego čigledno da naspram ovakve politike stoji jedan drugi vid nje same koji ćemo nazvati *eticizam politike* (Zgodić). Pod *eticizmom politike* podrazumijevamo diskurzivnu poziciju, koja svijet politike posmatra drugačije – kao epifenomen fundamentalnije stvarnosti, religije ili metafizike morala, te budući da, navodno, politika treba da bude prostor ozbiljnih ideala dobra, vrline, prava, pravde, jednakosti, slobode, društvene empatije, socijalnog sklada... Ovakva politika pokušava na sve načine da radikalno promijeni i preuredi svijet u kome egzistira *panzlo*. Na ovaj način nije teško izvesti konkluziju da politika koja se „*samo-etizira*“ i realpolitika koja je oslobođena od svakog *moraliteta* stoje u odnosima međusobne isključivosti. „Realpolitiku možemo dovesti i u vezu sa nekim pojmovima poput na primjer parapolitike, kriptopolitike, egopolitike, i drugih vidova politike koja je perverzija i patologija tajnog“ (Zgodić, 2008:42). Primjetno je da je ovakva politika u neku ruku podvostučena jer sa jedne strane je jako negativna, a sa druge strane stoji na idealima koji su teorijski vrlo pozitivni. Ako prihvatimo široku argumentaciju, kao jedino relevantnu, onda moramo priznati da realpolitika kao takva posjeduje i neke pozitivne strane. One se ogledaju kroz racionalizam, racionalna

rješenja, kao i prihvatljive vrijednosti. U ovom kontekstu može se misliti o prosvjetiteljstvu kao procesu koji je politiku poveo razumskom djelovanju. Drugo, racionalizam je politiku je utemeljio na načelima kompromisa, kooperativnosti, principijelnosti, i donio shvatanje da savremena politika mora počivati na osnovama razlikovanja prijatelja od neprijatelja, što apsolutno nije negativno samo po sebi. Realpolitika je stvarna, ona predstavlja borbu, konflikt, ali ni on po definiciji ne mora da bude uslovljen negativnošću. Konflikt se ovdje može razumjeti kao nešto što proizvodi konkurentnost iz koje prevashodno proizilazi kvalitet. Kod nekih autora kao što je Čedomir Čupić pronalazimo suprotnost pomenutog i on govori „da je realpolitičko poimanje do kraja *anatemizirano* kao izvorište sveopšteg zla u politici“ (Čupić, 2001:19). U javnoj sferi ovaj pojam se dosta koristi, dok je objašnjenje koje uz njega ide oličeno u strogom konfuzionizmu. Na ovaj način ljudi su skloni da pod realpolitikom podrazumijevaju sve i svašta, što govori o nemogućnosti koncizne ilustracije ovog pojma u cjelini. Tako se za ovaj pojam vezuju brojne kategorije i klasifikacije, od one antičke, preko srednjovjekovne, moderne, postmoderne, dnevne, tekuće, strategijske, dominantne, apsolutističke itd. Isto tako kroz javnu scenu se govori o realpolitičkom jeziku, realpolitičkom rječniku, realpolitičkoj analizi itd. Govori se još o njenim brutalnostima, ćorsokacima i povracima na staru politiku. Nadalje, ona nije uvijek vezana uz neki prostor – na primjer, državu, regiju ili grad, već svoju egzistenciju podrazumijeva svim mogućim prostorima od lokalnog do globalnog. Ona ima relaciju i sa međunarodnim odnosima kao sa još jednom od njenih komponenti. Uparvo smatra da države determiniraju realpolitiku koja je otuđena od etike.

Međunarodno pravo se često smatra samo produženom rukom interesa velikih i moćnih država koje posjeduju veliku političku i vojnu moć. Koplja realpolitike se lome uvijek na malim

političkim subjektima, bilo da su u pitanju države ili neki drugi akteri međunarodnih odnosa. Zašto se realpolitika dovodi baš u vezu sa međunarodnim faktorima? Odgovor proizlazi iz empirije, a ogleda se u tome da „međunarodna pravda“ nije opterećena pravdom i etičkim principima, što bi trebalo biti njena primarna obaveza. Isto tako, neke ideološke pojave, kao što je nacionalizam, se mogu ogledati kroz kroz političku prizmu. Vanjska politika mnogih moćnih zemalja vodi računa o ravnoteži snaga, što je klasični pristup takve politike. Neki smatraju da je realpolitika velikim državama umnogome važnija od nekog sentimentalnog humanizma, a publicira se i uvjerenje kako su politika ljudskih prava i državne realpolitike u suštinskom raskoraku. One služe samo kao izgovor u hegemonističkoj priči koju propagiraju i plasiraju velike sile. Velike sile u suštini vode politiku koju karakteriše ekspanzija, prevashodno ekonomska u odnosu na teritorijalnu. Ova politika je oličena u nadziranju svih resursa diplomatije i u krajnjem slučaju fizičke sile za ostvarivanje svojih ciljeva. Ovakva politika skriva interese međunarodnog i lokalnog real-kapitalizma, krupnog kapitala i velikog biznisa. U temelju ovakve politike je, kako navodi Knežević, „nadmoć koja teži da postane svemoć“ (Knežević, 2001:54).

Pojam realpolitike ne dovodi se u vezu samo sa javnim korišćenjem u medijima ili javnoj politici, već sve više postaje tema za brojne naučne discipline i naučne rasprave. Brojni autori u savremenoj politologiji bave se ovim pojmom. U političkim naukama postoji uvjerenje da je politički realizam najstarija teorija međunarodne politike. U njene tvorce možemo ubrojiti Tukidida, Sun Cu-a, Makijavelija, Hobsa, kao i neke političare i vojskovođe poput Bizmarka, koji se smatra jednim od utemeljitelja realpolitike u XIX vijeku. Jedna Bizmarkova tvdnja: „Velika pitanja vremena se ne rješavaju govorima i većinskim zaključcima, to je bila greška 1848. i 1849. – već

gvoždem i krvlju“ (Kroko, 2001:99) je ilustrativna za ovaj članak. Stopama Bizmarka je nastavio Henri Kisindžer, kojeg su prozvali „*đavo realpolitike*“. Mnogi političari su dosljedno shvatili Makijavelija i njegovu marginalizaciju etike. Njegovi dobri đaci su sprovodili politiku lišenu morala i raskinuli sa eticiziranom politikom.

„Kao teorija i doktrina politike, politički realizam, odnosno realpolitika smatra da se moralne norme ne primjenjuju na ponašanje države, koje treba da budu vođene isključivo brigom za nacionalni interes“ (Zgodić, 2008:53). Pojam nacionalnog interesa se u političkoj teoriji najviše vezuje za realpolitičko stanje. Takođe, u teoriji je poznato da „prefiks ‚real‘ –odslikava prirodno stanje u spoljašnjim odnosima između država u kome se moralna gledišta smatraju znakom slabosti ili hipokrizije“ (Dubil, 2006:18). Realpolitika se vezuje prevashodno za relaciju države i morala, odnosno državnu politiku i uticaj morala na nju. Ova konekcija očigledna je kroz brojne empirijske primjere u istoriji politike. Uvijek je postojalo stanovište da svaka zemlja na sve načine pokušava da ojača svoju poziciju na međunarodnom planu i da se pridržava svog unaprijed utvrđenog puta bez obzira na okolnosti. Ispunjavanje zacrtanih ciljeva briše bilo kakvu sentimentalnost i bilo kakvu osnovu na kojoj bi etika i moral mogli da prevagnu u odnosu na ono što je njihov cilj. Svako mišljenje da etika prevlada nad klasičnim ličnim (državnim) interesima, je sanjarenje i ništa više od toga. Pojedini autori nacionalnih strategija kao što je na primjer George Kennan, govorili su da SAD-e ne smiju dopustiti sebi luksuz altruizma, niti se zavaravati bilo kakvim dobročinstvom; već treba samo nastojati ostvariti svoj nacionalni interes. „Realpolitički rezon se upravo kreće u pravcu zanemarivanja svega što pripada toj sentimentalnosti, moralitetu, internacionalnoj etici, socijalnim emocijama, solidarnosti, svega onog što se može nazvati imaginarna filozofija opšte ljudskog dobra“ (Zgodić, 2008:48).

Realpolitika je postala vodeća teorija međunarodnih odnosa. Ova teorija doživjela je puni sjaj u periodu hladnog rata za koji svi meritorni stručnjaci kažu da je oličenje realpolitičkog mišljenja i djelovanja. Činilo se da će, nakon što su se desile grozote i genocidi tokom Drugog svjetskog rata, kada je pregažen svaki humanizam i ljudsko dostojanstvo, to djelovati stimulatивно na povratak morala u političke tokove mišljenja. Međutim, do toga nije došlo, jer je poslije kratkog perioda uslijedila reinkarnacija realpolitike. Politika zatvaranja, antagonizmi između dva bloka, ideološki rascjepi, ravnoteža straha, samo su neki od elemenata koji su snažno uticali na izbjegavanja bilo kakvog eticizma u politici i promociju nečega što je suprotno od toga. Dok sa jedne strane, postoji narastuća teorija međunarodnih odnosa oličena u realizmu, sa druge strane opada relevantnost i uticaj teorije zasnovane na idealističkoj osnovi, koja smatra da ljudi mogu evoluirati i da univerzalna međunarodna etika može postati opšti kodeks ponašanja u savremenom globalnom svijetu. Dok realisti sve vrijeme nastoje politiku prikazati kao težnju za *moć* i *silu*, idealisti se služe pojmovima *etika* i *dijalog*. Pod pojmom sila i moć, podrazumijeva se prije svega vojna i politička, ali i ostali vidovi sile i moći. Prema realističkoj školi međunarodnih odnosa država je glavni činilac tih odnosa. Sa idealističkom teorijom je suprotno i to je razlog što bi za ostvarenje etike u politici ove dvije teorije u praksi morale da zamijene mjesta. „Kategorije interesa i sile postavljene su kao ključ opšteg razumijevanja gotovo svih međunarodnih problema i postupno se pretvaraju u krajnji cilj koji države trebaju postići. Za realiste moć, utemeljena na vojnoj sili, oblikuje svjetski poredak. Stabilnost i napredak zavise od distribucije moći između članica međunarodne zajednice, pri čemu glavnu ulogu imaju velike i jake države. Snažna vojna sila garant je nacionalne sigurnosti. Polazi se od pretpostavke da je svijet nesavršen, te da svaka država može samo na osnovi sile ostvariti svoje interese. Time

se cjelokupni međunarodni odnosi vide kao borba za moć, pri čemu se sila postavlja kao stalan i neizmjenljiv element u razvoju međunarodne zajednice. „Nacionalni interes postavlja se kao najviša kategorija za koju je država u svakom trenutku spremna i voljna upotrebiti svoju ukupnu silu“ (Čehuljić, 2003:29).

Umjesto da postoji vjera u međunarodne zakone i kolektivnu bezbjednost, građanima se nudi opcija da budu realni umjesto što su naivni. Ovo važi za pojedince i države. Ambijent u kome se odvija politika je zapravo *prirodan*, ali ne i harmoničan, što izaziva zabrinutost. Po nekim autorima nepostojanje „*svjetske vlade*“ usporava put od realističke do idealističke škole. Kada bi postojala takva institucija ona bi umnogome olakšala put kojim bi primjena međunarodnih zakona i normi izbjegla sudbinu koju sada formalno ima. Po drugima, država jedina legitimiše upotrebu sile i njoj je to sasvim normalno sredstvo „komunikacije“ i interakcije sa drugima. Aktuelno stanje u međunarodnim odnosima dodatno podstiče države na takvo ponašanje, jer one svaku svoju negativnu kampanju pravdaju argumentima opstanaka države i odbrane teritorije. Realistička škola ne podrazumijeva permanentnu upotrebu sile, već i saradnju. Ona je dostižna u trenucima kada se stvori ravnoteža snaga, jer tada nastaje mir. Svako narušavanje te ravnoteže podrazumijeva, u principu, oružani sukob. Rizik koje takvo društvo nosi prevelik je i naprosto ne dopušta nikakvu dugoročnu stabilnost. Čak ni savezi (vojni, politički...) koji su aktuelni i koji su takođe prihvatljivi i sastavni su dio ove teorije, ne mogu u potpunosti zadovoljiti ovu komponentu.

Važan aspekt realpolitike jeste sistem *hijerarhije*. Hijerarhija prije svega počiva na nejednakoj distribuciji moći. Ali nije samo moć ta koja je određuje, tu su svakako i ostali čimbenici, prije svih prirodni resursi, veličina (teritorija), ljudstvo, materijalni status itd... Uticaj svake države se ogleda u tome koliki je njen

realni uticaj na druge države. Realisti smatraju da ovakav sistem hijerarhije služi za uspostavljanje kompletnog sistema međunarodnih odnosa, kao i da je od neprocjenjivog značaja za njegov opstanak i održavanje. Za potvrdu ove teze može nam poslužiti hladni rat. Višedecenijska bipolarna podjela svijeta na kapitalistički i komunistički utemeljena na hijerarhijskim odnosima, uravnoteženoj distribuciji sfera uticaja velikih sila i efektivnoj politici nuklearnog odvraćanja, u percepcijima realista doprinijela je održavanju politike hladnog rata i stvarnog mira. Endru Hejvud tvrdi: „stabilna hijerarhija, zasnovana na prihvaćenim pravilima i poznatim procesima, uspijevala je da spriječi bezvlašće u svijetu nakon Drugog svjetskog rata“ (Hejvud, 2004:249).

Teorije u društvenim naukama se vremenom mijenjaju, ili revidiraju. Tako se u političkoj teoriji početkom osamdesetih godina počela pojavljivati revidirana teorija realizma koja se naziva *neorealizam*. Ova teorija se ponekad naziva *novi* ili *strukturalni* realizam. Razlika između realizma i neorealizma leži prevashodno u činjenici da se kod neorealizma umjesto dosadašnje prakse apsolutizacije politike moći i sile, sada preferiraju strukturalna ograničenja sistema međunarodnih odnosa. Prema Hejvudu, neorealisti i dalje priznaju vrhunski značaj moći, ali teže da objasne događaje ne samo u odnosu na strukturu međunarodnog sistema nego i na ciljeve i ustrojstvo pojedinačnih država. Politički neorealizam ostavlja iza sebe mišljenje klasičnih realista po kome vojna sila ima apsolutni primat u međunarodnoj državnoj realpolitici, u teoriji međunarodnih odnosa. Na sceni je jedan novitet, koji se ogleda u sljedećem: „jedna od glavnih značajki neorealizma jeste da se državna sila u jednom području može nadomjestiti slabošću u nekom drugom“. To konkretno znači da se američka vojna sila može upotrijebiti kao nadoknada u ekonomskom području. Države po Waltzu, „upotrebljavaju ekonomska sredstva za vojne

i političke ciljeve, a vojna i politička sredstva za ostvarivanje ekonomskih interesa“ (Čehuljić, 2003:43). U kontekstu rasprave o globalizaciji, neorealisti i dalje respektuju stvarnost države, uviđaju značaj transnacionalnih političkih i ekonomskih organizacija u međunarodnim odnosima, konsekvantno, u ograničavanju državne suverenosti ili tradicionalističkim pojmljenjem autonomije država. Usljed činjenice da države više nijesu jedini akter u međunarodnim odnosima, štaviše one su te koje sve češće pridobijaju pandane u ostalim subjektima, revidiranje stare teorije nametnulo se kao dužnost, obaveza, i jedino rješenje.

Novi kategorijalni aparat obuhvata naizgled dosta novih teorija, a na ovom mjestu bitno je pomenuti teoriju „*kompleksne međuzavisnosti*“ koju su formulisali i prezentovali Robert Keohan i Josef Naja. Uvođenje novih promatračkih perspektiva dovelo je do dvije najznačajnije konkluzije: prva se odnosi na slabljenje uticaja države kao jedinog relevantnog subjekta međunarodnih odnosa, dok druga podrazumijeva da je sila promjenljiva kategorija i da se može mjeriti kroz više različitih parametara. Međutim, ono što je za nas najbitnije jeste kakav je sada odnos između neorealističke politike i eticizirane politike? Da li je na snazi kontinuitet naslijeđen od realpolitike ili je na sceni nešto sasvim drugo? Odgovor nije jednostavan, ali se možemo složiti da se nastavlja stara praksa. Elementi kontinuiteta ogledaju se u prijetnji ekološkog suicida, kontroverzi razvoja svjetskog civilnog društva, pojavi raznih bezbjedonosnih prijetnji, narastajućih fundamentalizama itd... Sve su relevantnije i popularnije teorije vezane za kosmopolitizam, globalnu etiku i globalnu pravdu. Mada se ove teorije i dalje smatraju utopijskim, sve je više onih koji pokušavaju ponuditi mapu da se put od realnosti ka utopiji što brže i bezbolnije prođe.

Dva su konceptualna, ali i suštinska momenta za realpolitiku. Prvi je „*politika trenutka*“, koja je sasvim pragmatično koncentrisana oko strategijskih pozicija i interesnih kalkulacija. Drugi

je „politika podređivanja“, odnosno „politika žrtvovanja“, i javlja se prevashodno u međunarodnom kontekstu oko međunarodno pravnih principa ili normi međunarodnih odnosa. „Simplificirano i sublimirano, realpolitiku možemo nazvati politikom koja slijedi događaje i stvarni odnos snaga na političkom terenu ne osvrćući se, pritom na ovaj ili onaj proklamovani ili važeći normativni, bilo pravni, bilo moralni, poredak vrijednosti“ (Zgodić, 2008:52). Realpolitika slijedi naloge i diktate nužnosti koje Kouedi ovako definiše: „Oni koji govore o političkim nužnostima, ovim pojmom, bar od Makijavelija, označavaju ne samo neophodne rizike, očigledno nemoralne prirode, već i nužne laži, surovosti, pa čak i ubistva. Preuzimajući naziv istoimene Sartrove drame, moderni filozofi su skloni da govore o nužnostima „prljavih ruku“ u politici, što znači da politički poziv, na neki način, s pravom traži od svojih praktičara da krše važne moralne standarde koji preovlađuju izvan politike“ (Kouedi, 2004:535). Iz ovoga se može zaključiti da istina, ako se uopšte može govoriti o njoj, ove ili neke druge društvene stvarnosti, ovih događaja, jeste prepoznatljiva žrtva realpolitičkog rezona. Ovo nastaje prevashodno zbog činjenice da realpolitika marginalizira, ignoriše i zanemaruju istinu, služeći se prije svega onim utilitarnim, pragmatičnim i instrumentalnim, i daje prednost onome što se u trenutku procijeni da je snažnije i moćnije. Realpolitika marginalizuje i ostale vrijednosti, od kojih posebno treba pomenuti pravdu. Instrumentalizacija pravde je uočljiva kroz selektivno primjenjivanje prava kao i kroz česte, ali primjetne procese gdje u konačnom pobjedu ne ostvaruje pravda nego zakon jačega. Sentimentalnost, čovjekoljublje i humanizam, ostaju nemoćni ako je „kalkulatorski proračun“ pokazao da takve vrijednosti ne donose rezultat na kraju. Zbog svega ovoga postoje promišljanja koja govore da u modernoj politici nema više ideala i da su njihovu ulogu preuzeli trenutni interesi realpolitike u cjelini. U

savremenoj političkoj filozofiji se sve više detektuje opšta moralna erozija, etičko nazadovanje i rast egoističkih interesa, kao i kratkorčnih političkih strategija. Realpolitika lagano ubija nadu da budućnost može biti svjetlija i bolja od sadašnjice. Tu nije kraj problemima, jer realpolitika pokušava da opravda sebe, to radi prilično dobro, što je rezultat njenog stabilnog uzleta u posljednjih 50-tak godina. Ona pokušava opravdati i sve prisutnji imoralizam kao karakteristiku današnjice. Moralni nihilizam koji je u porastu, može se pravdati, zbog toga što se države ne mogu pozivati na moral, jer nepostojanje globalnog etičkog sistema, amnestira svaku vrstu odgovornosti koja pada na njih, kao osnovne subjekte međunarodnih odnosa. Prihvatanjem realizma kao jedine konstante, moralni anahrizam dobija i svoju logičnu legitimnost i postaje praktično besmrtno. Neki imaju suprotne stavove i tvrde da ovakav sistem nije trajno rješenje, te da se već stvaraju uslovi za njegovu laganu izmjenu.

Realpolitika pokazuje svoja dva lica. Jedno je ono deklarativno, nazovimo ga „*demagoško*“ jer se trudi da sve vrijeme drži pažnju na pojmove kao što su sloboda, ljudska prava, jednakost, solidarnost, dok sa druge strane u praktičnom djelovanju čine prilične suprotnosti takvim idealima. Ovo samo dokazuje da je realpolitika „šizofrena“ pojava koja nema principe, odnosno posjeduje ih ali kao varijabilnu kategoriju. Autori, poput Stojanovića, tvrde da je realpolitika postala neki oblik „*irealpolitike*“, odnosno politika „*samozavaravanja*“. Realpolitika djeluje kao bezalternativna politika. Ona je jedina koja posjeduje fatalističku svijest, da je jedina i krajnja, pa samim tim i nepromjenljiva. Sve sem realpolitike, možemo nazvati političkim avanturizmom. Na sceni je opasna jednodimenzionalnost, koja nikako ne može biti dobra za ukupni globalni progres. Njena otvorenost za različite pod-opcije, proizlazi iz njenog relativizma kojeg slobodno možemo nazvati kontrolisanim i preciznim. Svi su predlozi i sve su opcije dobro došle, ali uvijek

pobjeđuje ona koja se služi realpolitičkim metodom. Ovo obesmišljavanje karakteristično je i za demokratiju. Određenje realpolitike na neki način determinira i problem „državnog razloga“. Ovaj fenomen se javlja kada se iscrpe svi drugi, odnosno kada svi drugi izgube smisao. Tako je na primjer dozvoljeno sve, prevashodno deklarativno zalaganje za bolje, ali svaki potez koji se protumači kao pogrešan morao je takav biti zbog svog državnog razloga. Zapravo ovakav razlog legitimiše sve društvene fenomene. Mišel Fuko piše: „Svaka država želi da postane bogata i jaka u odnosu na sve ono što može da je uništi“ (Fuko, 2005:15).

Savremena nauka postaje dio službe za promociju realpolitike. Tako na primjer savremena psihologija kada se bavi liderstvom, podučava da najbolju prođu imaju oni lideri koji slijede realpolitičku doktrinu. U najsposobnije lidere promovisu se oni koji imaju najbolji sluh i osjećaj za realnost. Ako dublje analiziramo realpolitički profil, doći ćemo do suprotnih zaključaka. Iza te pompeznosti kriju se politika i ograničenost realpolitičkog uma. Realpolitika ima i svoje dobre strane, odnosno metode koje je čine uspješnom. Jedna od tih metoda je „politika kompromisa“ koja je najzastupljenija realpolitička metoda. Ova metoda se pokazala boljom od bilo koje druge koju primjenjuje idealpolitika. Možemo to pripisati i nekoj vrsti pragmatizma kojem je realpolitika sklona, ali to ne umanjuje njenu efikasnost. Metoda političkog kompromisa podrazumijeva postojanje političke i psihološke otvorenosti prema drugima i političke volje koja ide u pravcu rješavanja svih potencijalnih ili postojećih konflikata. Njeni rezultati su primjenjivi u diplomatiji, kao i na lokalnom nivou, pa je možemo nazvati opštom teorijom sa širokom paletom primjene. Čak ni velike, ideološke, kulturološke, etničke ili bilo koje druge suprotnosti, nisu zanemarene u metodi politike kompromisa. Ona je ujedno i politika priznavanja. Isto tako možemo ustvrditi da realpolitika ponekad

postaje *iznuđena*, u smislu da je jedina moguća u datim situacijama. Kada se u nekom konfliktu političke prirode razmotre sva rješenja i nijedno ne proglasi prihvaćenim, tada imamo situaciju iznuđenog djelovanja realpolitike. Ovakva realpolitika ima još jednu karakteristiku, *kolebljiva je*. To znači da u principu politika kompromisa ne podrazumijeva čvrste i trajne saveze, već su to prevashodno savezi pragmatičnog karaktera koji su podložni raznim vidovima revizije. I politika kompromisa ima jedan problem. On se odnosi na činjenicu da uvijek sposobniji iznude bolje pozicije koristeći ovu metodu, što ponovno ne korespondira sa onim idealpolitičkim zahtjevom za moral. Naprosto logika sposobnosti, uspješnosti, nadvlađuje bilo koju logiku dobrog, kao opšteg dobra. S tim u vezi možemo dodati da je politika kompromisa ona politika koja se u principu javlja u odnosima između jakih i slabih. U krajnjem slučaju politika kompromisa i u demokratskim zemljama tumači se kao metoda i forma potčinjavanja slabih, te opšte uniformizacije i dezindividualizacije mnoštva socijalnih aktera politike, posebno onih koji su degradirani u asimetriji materjalne, socijalne i političke moći. „Kad kompromis zahtijeva žrtvovanje principa, on prestaje da bude normalno, makar možda i nesrećno, zahtijevanje saradnje ili sukoba i postaje moralno sumnjiv. Makijavelistički izazov ukazuje da je to ponekad ili često neophodno“ (Kouedi, 2004:544). Pored pomenutih, teoretičari realpolitike kažu da ona posjeduje još neke dobre strane, a to su prije svega: politička kultura povjerenja, obaziranja i oslušivanja druge strane. To znači da ukoliko ne žele konstantne sukobe na međunarodnom ili lokalnom planu, svi akteri moraju da oslušuju druge, njihove potrebe i da na taj način izgrade sistem međunarodnih odnosa.

Realpolitika definitivno se doživljava kao negativan fenomen sa brojnim negativnim atributima koji je prate. Za nju prevashodno vezujemo snažno ignorisanje i marginalizaciju političkog morala, kao i naglašenu i strogu privrženost

političkom pragmatizmu, egoizmu i sopstvenim interesima. Eticizam politike je suprotnost realpolitike, ali ona kao teorija i dalje ostaje neprimjenjiva u praksi. Za predmet politoloških diskusija je važno da se realpolitika bez obzira što je stvarna i egzistirajuća prepoznala kao problem. To znači da je prvi uslov egzistencije, revizija i rekonpozicija principa realpolitike. Politika kompromisa je svijetla tačka koja pruža nadu da se savremena politika može odvesti stazom njenog etiziranja. Primjenjivost i inkorporiranost realpolitike u savremenom svijetu i dominantnim ideologijama sa kraja XX i početka XXI vijeka ulivaju veliku skepsu u uspjeh, teorija uvijek prethodi praksi, stoga treba nastaviti promišljati njenu reviziju i preispitivanje u odnosu na etičke zahtjeve savremenog svijeta. Ni jedno društvo, bilo ono lokalno ili globalno, ne može biti homogeno i progresivno ukoliko se etički ne uobliči.

LITERATURA:

- Crouch, Colin (2007) *Postdemokracije, Političke i poslovne elite u 21. stoljeću*, Izvori, Zagreb
- Čehuljić, Lidija (2003) *Euroatlantizam*, Politička kultura, Zagreb
- Čupić, Čedomir (2001) *Politika i zlo*, Čigoja štampa, Fakultet političkih nauka, Beograd
- Dubiel, Helmut (2006) *Globalno civilno društvo kao zajednica sjećanja*, Beogradski krug, Centar za kulturnu dekontaminaciju, Beograd
- Farid, Zakarija (2004) *Budućnost slobode, Neoliberalna demokratija kod kuće i u svijetu*, Dan Graf, Beograd
- Fuko, Mišel (2005) *Rađanje biopolitike*, Predavanje na Koledž de Francy, Bratstvo – Jedinstvo, Novi Sad
- Hajneman, Robert (2004) *Uvod u političke nauke*, CID, Podgorica

-
- Hejvud, Endru (2004) *Politika*, Clio, Beograd
 - Knežević, Miloš (2001) *Nadnacionalna iskušenja Evrope nacija*, časopis Nova srpska politička misao, Beograd
 - Kouedi, S.A.J (2004) *Politika i problem prljavih ruku*, u Uvod u etiku, Peter Singer, Novi Sad
 - Kroko, Grof Kristijan von (2001) *O nemačkim mitovima: retrospektiva i perspektiva*, Svetovi, Novi sad
 - Morin, Edgar (2006) *Europska kultura i europsko varvarstvo*, AGM, Zagreb
 - Polić, Milan (2004) *Volja za vlast kao etika i demokratija*, Časopis Filozofska istraživanja br.92, Zagreb
 - Sloterdijk, Peter (2006) *Rasipanje gnijeva u eri sredine*, časopis Europski glasnik br.11, Zagreb
 - Svensen, Fr. H Laš (2006) *Filozofija zla*, Geopoetika, Beograd
 - Volcer, Majkl (2000) *Područje pravde, Odbrana pluralizma i jednakosti*, Filip Višnjić, Beograd
 - Zgodić, Esad (2008) *Realpolitika i njeni kritičari*, Narodno-univerzitetska biblioteka Derviš Sušić, Tuzla